15/01/2019

Την προσευχήν του Αγίου Όρους ποιος δεν την γνωρίζει;

/ Γνώμες

Αρχιμ. Αιμιλιανού Καθηγουμένου Ι. Μ. Σίμωνος Πέτρας

Κανείς μας δεν αγνοεί, ότι η προσευχή είναι πρωταρχική ανάγκη κάθε ψυχής, δένδρον ζωής, το οποίον τρέφει τον άνθρωπον και τον αφθαρτοποιεί, διότι τον καθιστά κοινωνόν του αϊδίου και αφθάρτου Θεού. Όπως δεν υπάρχει άνθρωπος χωρίς ψυχήν, έτσι και δεν νοείται τις ζωντανός εν Χριστώ άνευ προσευχής.

Η νοερά προσευχή είναι αδιάλειπτος ενέργεια των αγγελικών ταγμάτων, ο άρτος, η ζωή και η γλώσσα των αΰλων αυτών όντων, είναι έκφρασις της αγάπης των προς τον Θεόν. Ούτω και οι μοναχοί, εν σαρκί μιμούμενοι και αγωνιζόμενοι βιούν την αγγελικήν πολιτείαν, ζωπυρούν τον θεϊκόν αυτών έρωτα διά της αδιαλείπτου νοεράς προσευχής.

Διά τούτο, πάλιν και πολλάκις, και μέσα εις την ιστορίαν, βλέπομεν μοναχούς που λησμονούν ακόμη και επί ώρας και ημέρας να φάγουν, ξεχνούν και τον εαυτό τους, αφωσιωμένοι εις την νοεράν ενατένισιν του Κυρίου. Πόσες φορές κτυπούσαν την θύραν αγίων ή ελάλει ο πετεινός και εκείνοι δεν αντελαμβάνοντο τίποτε, διότι ο

νους των ευρίσκετο εις μετάρσιον κοινωνίαν μετά του Θεού! Η προσευχή είναι δι’ αυτούς η πνευματικωτέρα άθλησις, που γίνεται αναφορά εις τον Πατέρα και Κτίστην του κόσμου, είναι θαλπωρή της καρδίας των, ανέβασμα εις τα ουράνια. είναι αγκάλιασμα και τρυφερός ασπασμός του μοναχού προς τον Νυμφίον και Σωτήρα των ψυχών μας.

Η Εκκλησία μας ζη με την προσευχήν. ζη με τας προσευχάς των τέκνων της. Βεβαίως υπάρχουν πολλά είδη προσευχής. Αν όμως θελήσωμεν να ίδωμεν ποία είναι η κατ’ εξοχήν προσευχή της Εκκλησίας, που αειρρύτως συντηρεί την πνευματικότητά της «εν παντί καιρώ και πάση ώρα», τότε θα πρέπη να ανατρέξωμεν εις τα φωτοφόρα τέκνα της, τα αποτελούντα την μοναχικήν πολιτείαν. Διότι, όπως λέγει ένας Πατήρ της Εκκλησίας, ο άγιος Ισαάκ, αύτη αποτελεί το «καύχημα της Χριστού Εκκλησίας»1 και εκφράζει το σαρκωμένον και βιωμένον Ευαγγέλιον. Είναι ο μοναχισμός το ιερώτατον θησαυροφυλάκιόν της, εις το οποίον διατηρούνται αλώβητα τα δόγματά της, αληθής η ευσέβεια, ακέραιον το μαρτυρικόν φρόνημα, ανόθευτος η πνευματική παράδοσις, δραστική και σωτήριος η αποστολή της, συνεχές το ηδύμολπον τραγούδι της, με το οποίον προκαλεί και εξυπνά τον ηγαπημένον Χριστόν της και θηρεύει την ολόφωτον περιστεράν, το Πνεύμα το Άγιον, το οποίον εκ του Πατρός εκπορεύεται.

Διά να γνωρίσωμεν δε πώς διατηρεί η Εκκλησία μέσα εις τον μοναχισμόν την προσευχήν της, την θεοπρεπή ταύτην φωνήν της, δεν χρειάζεται να τρέξωμεν μακρυά εις την Ανατολήν και Δύσιν. Εδώ, εις την γειτονιά μας, έχομεν το Άγιον Όρος, την πνευματέμφορον ιεροθήκην των παραδόσεών μας, την θεόρριπτον σανίδα, διά της οποίας διαρκώς σώζονται από τον κλύδωνα της αμαρτίας πολλοί και γεμίζουν την βασιλείαν του Θεού.

Την προσευχήν του Αγίου Όρους ποιος δεν την γνωρίζει; Αποτελείται από μίαν φράσιν μικράν, από μετρημένας τας λέξεις.

Με την βοεράν κραυγήν «Κύριε», δοξολογούμεν τον Θεόν, την ένδοξον μεγαλειότητά Του, τον βασιλέα του Ισραήλ, τον δημιουργόν της ορατής και αοράτου κτίσεως, ον φρίττουσι τα Σεραφείμ και τα Χερουβείμ.

Με την γλυκυτάτην επίκλησιν και πρόσκλησιν «Ιησού», μαρτυρούμεν, ότι είναι παρών ο Χριστός, ο σωτήρ ημών, και ευγνωμόνως τον ευχαριστούμεν, διότι μας ητοίμασε ζωήν αιώνιον. Με την τρίτην λέξιν «Χριστέ», θεολογούμεν, ομολογούντες ότι ο Χριστός είναι αυτός ο Υιός του Θεού και Θεός. Δεν μας έσωσε κάποιος άνθρωπος, ούτε άγγελος, αλλά ο Ιησούς Χριστός, ο αληθινός Θεός.

Εν συνεχεία, με την ενδόμυχον αίτησιν «ελέησόν με», προσκυνούμεν και

παρακαλούμεν να γίνη ίλεως ο Θεός, εκπληρών τα σωτήρια αιτήματά μας, τους πόθους και τας ανάγκας των καρδιών μας. Και εκείνο το «με», τί εύρος έχει! Δεν είναι μόνον ο εαυτός μου. είναι άπαντες οι πολιτογραφηθέντες εις το κράτος του Χριστού, εις την αγίαν Εκκλησίαν, είναι όλοι αυτοί που αποτελούν μέλος του ιδικού μου σώματος.

Και, τέλος, διά να είναι πληρεστάτη η προσευχή μας, κατακλείομεν με την λέ-ξιν «τον αμαρτωλόν», εξομολογούμενοι — πάντες γαρ αμαρτωλοί εσμεν — καθώς εξωμολογούντο και όλοι οι Άγιοι και εγίνοντο διά ταύτης της φωνής υιοί φωτός και ημέρας.
Εξ αυτών αντιλαμβανόμεθα, ότι η ευχή εμπεριέχει δοξολογίαν, ευχαριστίαν, θεολογίαν, παράκλησιν και εξομολόγησιν.

Τί να είπωμεν, λοιπόν, αγαπητοί μου, τώρα διά την νοεράν προσευχήν, αφού εις την εποχήν μας, δόξα σοι ο Θεός, παντού γίνεται λόγος περί αυτής και απειράριθμα βιβλία εκδίδονται αναφερόμενα εις την «ευχήν»; Και τα μικρά παιδάκια πλέον την γνωρίζουν και την λέγουν. μικροί και μεγάλοι σώζονται με αυτήν.

Και είναι καλόν τούτο, ακόμη και διά το γεγονός ότι εις την Ανατολήν τα ψευδώνυμα θρησκεύματα και αι απατηλαί «ιεραποστολαί» των επιδεικνύουν την ιδικήν των δήθεν προσευχήν, που είναι όμως ψυχική, ψευδής και δαιμονική. Είμεθα χρεώσται να ανακαλύπτωμεν τον ιδικόν μας αληθή θησαυρόν, την νοεράν προσευχήν, την μνήμην του θείου ονόματος. Ορθώς λέγει ο ψαλμωδός2, ότι το όνομα του Θεού μας δίδει ζωήν. Και τί ωραία που λέγει ο άγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης ότι η προσευχή είναι «ως πυρ ευφροσύνης, ως φως ευωδιάζον, Αποστόλων κήρυγμα, ευαγγέλιον Θεού, πληροφορία καρδίας, Θεού επίγνωσις, το του Ιησού αγαλλίαμα, ευφροσύνη ψυχής, έλεος Θεού, ακτίς νοητού ηλίου, χάρις Θεού. Προσευχή εστιν ο Θεός, ο ενεργών τα πάντα εν πάσι»3.

Ναι, μέσα εις τους αιώνας η Εκκλησία διά της ευχής, αφ’ ενός μεν ομιλεί εις τον Θεόν, αφ’ ετέρου δε με αυτήν ενθουσιάζει τα τέκνα της και τα θεοποιεί. Ο απόηχός της γεμίζει ολόκληρον την κτίσιν και η ενέργειά της συνεργεί εις την ανακαίνισιν του κόσμου.
Και τώρα, λοιπόν, τί να είπωμεν διά το θαυμαστόν τούτο δώρημα της θείας Χάριτος, το οποίον έδωσε και εις ημάς;

Δι’ αυτό ας ερμηνεύσωμεν την έννοιαν της ευχής, να ρίψωμεν και μια ματιά εις την ιστορίαν της, να ίδωμεν και μερικάς πνευματικάς προϋποθέσεις αυτής και ωρισμένας κοινωνικάς υποχρεώσεις μας, αναγκαίας διά την προσευχήν.

* * *

Εις την Πάλαιαν Διαθήκην ο Θεός απαιτεί από τους Ισραηλίτας να αγιάζουν το όνομά Του. π.χ. εις τον Ησαΐαν αναφέρει ότι, «δι’ εμέ αγιάσουσι το όνομά μου»4. Οκτακόσια χρόνια προ του Χριστού ο Θεός διά του Προφήτου αυτού λέγει: Θα μου αποδίδουν δόξαν και θα με ομολογούν ως μόνον Άγιον, επικαλούμενοι το άστεκτον και υπερύμνητον όνομά μου. Η θεϊκή αυτή προσφώνησις είναι προσευχή, αγιασμός, δόξα και προσκύνησις του Θεού.

Ακόμη λέγει η Παλαιά Διαθήκη, ότι εν ονόματι αυτού καυχώμεθα5, εξομολογούμεθα Αύτώ6, δι’ Αυτού λυτρούμεθα7, δι’ Αυτού σωζόμεθα8, εν Αυτώ αγαλλιώμεθα9, διότι όπου το όνομα του Κυρίου εκεί και η παρουσία Του.

Και εις την Καινήν Διαθήκην, ο Κύριος εζήτει να κάνωμεν τας αιτήσεις μας προς τον Θεόν εν τω ονόματι Αυτού, του Χριστού10. Ο δε Απόστολος Παύλος, όπως ενθυμείσθε, λέγει, ότι ο Θεός εχάρισεν εις τον Υιόν Του όνομα, το υπέρ παν όνομα, ώστε εν τω ονόματί Του να Τον προσκυνώμεν προσευχόμενοι11. Την δε προ-σευχήν μας την θέλει αδιάλειπτον12.

Ο αποστολικός Πατήρ Ερμάς, θέλων τόσο πολύ να είναι εις τον νουν και εις την καρδίαν μας το όνομα του Ιησού, λέγει, ότι πρέπει να δεθώμεν με το όνομα του Χριστού, ωσάν να το έχωμε φορέσει επάνω μας και δεν το βγάζομε ποτέ13.

Ο Μέγας Βασίλειος εγνώριζε και ωμιλούσε διά την νοεράν προσευχήν, διά των αυτών λέξεων που χρησιμοποιούμεν και σήμερα. και, έλεγεν, ότι είναι η καθολική προσευχή της Εκκλησίας. Και ο ιερός Χρυσόστομος φέρεται λέγων «βοάτε από πρωί έως εσπέρας το Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον ημάς»14.

Ας μνημονεύσωμεν τώρα σποράδην μερικούς ασκητικούς Πατέρας, οι οποίοι δεν τονίζουν τίποτε άλλο τόσον, όσον συνιστούν μοναδικώς την ευχήν.

Πολύ γνωστή μας είναι η τριάς των αγίων Ιωάννου του της Κλίμακος του ισαγγέλου, Ισαάκ του Σύρου που σε συνεπαίρνει, και του Συμεών του Νέου Θεολόγου του πνευματοδότου. Αναλύουν την προσευχήν, και δι’ αυτούς που ζουν εις την έρημον και δι’ εκείνους που είναι εις μοναστήρια και δι’ αυτούς που είναι εις τον κόσμον.

Να ενθυμηθώμεν και τους άλλους αετούς, τον όσιον Νείλον τον υπερβάμονα, τους οσίους Βαρσανούφιον και Ιωάννην τους διακριτικωτάτους, τον Διάδοχον Φωτικής τον θαυμάσιον.

Τί να είπωμεν και διά τον Γρηγόριον τον Σιναΐτην, ο οποίος μετέφερε από τα μέρη

του Σινά την προσευχήν, την εζωοποίησε και την ανέπτυξεν εις το Άγιον Όρος τον ΙΔ’ αιώνα; Ασφαλώς δε, η προσευχή του Ιησού υπήρχε και προηγουμένως εις το Όρος. αλλ’ αυτός εγύρισε γην και ουρανόν, εις το Όρος και παντού διά να την διαδώση και την κατέστησε προσευχήν καθημερινήν. Βεβαίως, το Όρος και πριν ουδέποτε εστερείτο αθλητών της ευχής, κατά πρώτον ζώντων απομεμονωμένως, διότι ο ησυχασμός προεβλήθη ως η τελειοτέρα οδός πνευματικής ζωής.

Και ποιος δεν γνωρίζει ακόμη τον περίφημον Μάξιμον τον Καυσοκαλυβίτην, τον Γρηγόριον τον Παλαμάν τον παμμέγιστον, όστις συνέθεσεν άριστα την δογματικήν και πρακτικήν περί νοεράς προσευχής ορθόδοξον διδασκαλίαν, τον άγιον Κάλλιστον, τον Ισίδωρον και τον Φιλόθεον τους Πατριάρχας, και άλλους πολλούς, όπως οι Θεόληπτος Φιλαδελφείας, Κάλλιστος και Ιγνάτιος Ξανθόπουλοι κ.ά., οι οποίοι και θεωρητικώς και πρακτικώς έζησαν, εφήρμοσαν και έγραψαν περί της προσευχής;

Ω, τί να ξεχωρίσωμεν από τα τόσα που έγραψε και έζησεν ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, ο νέος αυτός μυσταγωγός εις την προσευχήν και εις το πατερικόν φρόνημα των ανθρώπων και του κόσμου; Το Εγχειρίδιον του και η Φιλοκαλία είναι πλέον κλασσικοί οδηγοί εις όλον τον κόσμον.

Ας υπάγωμεν τώρα και εις μίαν Μονήν.

Γνωρίζομεν ότι εις το Μοναστήρι είναι μία αδιάλειπτος σύναξις της αδελφότητος και ολοκλήρου της καθολικής Εκκλησίας. Δεν θα υπήρχε λόγος να υπήρχαν Μοναστήρια, αν δεν ήσαν, όντως, μία καθ’ ημέραν και κατά νύκτα σύναξις. Δι’ αυτό και το κέντρον της μοναχικής ζωής είναι η καθημερινή λατρευτική ζωή, και μάλιστα η Θεία Λειτουργία.

Εκεί ο μοναχός προσοικειούται και αφομοιώνει το μαρτυρικόν, ασκητικόν και λειτουργικόν φρόνημα της Εκκλησίας μας. Τα λειτουργικά κείμενα τον διαποτίζουν και γίνονται προσωπικά του βιώματα.

Συναθροίζονται οι μοναχοί εις τον Ναόν γνωρίζοντες, ότι δεν είναι μόνοι, αλλά μεθ’ όλων των αγγέλων και των αγίων, δοξάζοντες τον Θεόν και τιμώντες τον Άγιον ή την εορτήν. Η Θεία Ευχαριστία και η όλη λατρευτική συναγωγή τους προσφέρει μίαν βαθείαν αίσθησιν, ότι ο Θεός είναι παρών και αυτοί κοινωνοί Αυτού μυστηριακώς κατά Θείαν ενέργειαν. Και όσον αόρατος είναι ο Θεός, κατ’ αναλογίαν και τόσον αληθεστέρα είναι η μυστική κοινωνία και η εντρύφησις.

Η του Θεού αύτη κοινωνία, εν τη λατρεία, που είναι πρωταρχική, συνεχίζεται εν τω κελλίω και όπου αλλαχού διά της ευχής. Διότι η ευχή δεν είναι απλώς μία προσευχή. Δεν θα υπήρχε λόγος να εκαθήμεθα όλην την ημέραν και να ομιλώμεν

εις τον Θεόν, αν ήτο μόνον αυτό, αφού ακούει ο Θεός ακόμη και τα σπλάχνα μας, όταν κινούνται. Καλόν αυτό, αλλ' έτι πλέον είναι η ευχή βρώσις του Χριστού, του αμνού του Θεού του παρόντος εν τη μνήμη και επικλήσει του Θείου και φρικτού και γλυκυτάτου ονόματός Του. Είναι και πόσις μεθυστικού γλεύκους της Χάριτος, που καθιστά τον άνθρωπον μετάρσιον. Όλος ο Χριστός προσλαμβάνεται και ευρισκόμεθα ημείς αντανακλώντες τας ιδιότητας του Θεού, θεοί εκ Θεού θεούμενοι, φωτιζόμενοι και μυστικώς ενεργούμενοι.

Ο μοναχός διά της νοεράς αυτής «λειτουργίας», ως λέγουν οι όσιοι Πατέρες, «αληθώς μάννα διά παντός εσθίει πνευματικόν»15. Τούτο είναι πλήρωσις, «πλείον ώδε» από το «μάννα», που συμβολικώς και προτυπωτικώς έρριχνε ο Θεός εις τους Ισραηλίτας διά να ζήσουν με αυτό. Το ωνόμασαν «μάννα», που σημαίνει: Δεν καταλαβαίνω τί πράγμα είναι αυτό. Έτσι και ημείς ημπορούμεν να λέγωμεν: Τί μεγάλο γεγονός είναι αυτή η ευχή, η μνήμη του Ιησού, αυτή η μυστική μετάληψις του Χριστού μας ανά πάσαν στιγμήν, όπως τότε έπιπτον εξ ουρανού αι νιφάδες του «μάννα» και ο λαός ήσθιε και ηυφραίνετο.

Επομένως βασική προϋπόθεσις νοεράς προσευχής είναι η πίστις ότι αύτη είναι αληθής Θεού κοινωνία και βάθρον θεώσεως διά των θείων ενεργημάτων του απροσλήπτου Κυρίου, όστις δι' αυτών κατέρχεται εφ' ημάς και ενούται μεθ' ημών των αμαρτωλών. Ο ίδιος ο σαρκωθείς Λόγος, ο βασιλεύς των ουρανών, Αυτός που εις το εν δακτυλάκι του ημπορεί να κρατάη όλον τον ντουνιά, Αυτός κρατείται από ημάς! Και εισέρχεται εν ημίν και συνδιατρίβει και εμπεριπατεί μέσα μας. Όπως εις την θάλασσαν της Τιβεριάδος, όταν ήγρευσαν οι Μαθηταί πλήθος ιχθύων, είπεν ο Ιωάννης εις τον Πέτρον «ο Κύριος εστιν», ούτω και ημείς, όταν απλώνωμεν τα δίκτυα της προσευχής, ημπορούμεν να επαναλαμβάνωμεν «ο Κύριος εστι» μετά πλήρους πεποιθήσεως, διότι μας το βεβαιοί η Εκκλησία μας, ότι εκεί υπάρχει Αυτός. Νάτος! Παρών, ο ίδιος ο Θεός!

Διά να φωταγωγήται όμως και να λαμπρύνεται διά της παρουσίας του Κυρίου ο πιστός με την ευχήν, πρέπει να προσέχη ο ίδιος να είναι ο βίος του ανάλογος με την ζωήν που αρμόζει εις τον Θεόν. Αφού θέλει τον Θεόν, πρέπει να ζη θεοπρεπώς. Να επιδιώκη να ξεφύγη μέσα από την ανθρωπίνην μιζέρια και την κακομοιριά, να ενδυναμώνη τον εαυτό του διά της θείας δυνάμεως, να ασκήται, να γίνεται σκεύος χωρητικόν των θείων χαρισμάτων. Ακόμη, να επιθυμή την κάθαρσίν του από πάσης αμαρτίας, πληροφορούμενος από τον λόγον της αληθείας, ότι αυτό είναι κατορθωτόν. Με την έμπρακτον θέλησίν του και την ευδοκίαν του Θεού να φέρεται προς την δυνατήν απάθειαν ο ίδιος, και μάλιστα γινόμενος ολονέν θεοειδέστερος.

* * *

Τώρα έχομεν εν πρόβλημα, προκειμένου να αφιερωθώμεν εις την ευχήν. Είμεθα κεκλεισμένοι μέσα εις τας απασχολήσεις μας, βιαζόμεθα, κουραζόμεθα, απογοητευόμεθα, ζώμεν με το άγχος, δεν κατορθώνομεν να είμεθα ελεύθεροι από λογισμούς, από πάθη, από τρικυμίας. Διά να υπνώσωμεν ταλαιπωρούμεθα, διά να είμεθα χαρούμενοι πρέπει να παίζωμεν κιθάρα ή να εύρωμεν μίαν διασκέδασιν. Δεν είναι ζωή αυτή! Μας κουράζει και δεν μας αφήνει να προσευχώμεθα όσον και όπως θέλομεν.

Δι' αυτό βεβαιούν οι Πατέρες, ότι οι λόγοι του Θεού είναι που δροσίζουν την ψυχήν16 και ο λόγος του Θεού «ρώννυσι την ψυχήν, καθώς ο οίνος το σώμα»17.

Ο λόγος του Θεού υπάρχει εις την Γραφήν και εις τους αγίους Πατέρας. Όταν μελετώμεν τοιαύτα βιβλία, και μάλιστα, ασκητικών Πατέρων, όταν είμεθα εις την εργασίαν μας προσεκτικοί, όταν κοπιάζωμεν εις την ζωήν μη σπαταλώντες τας δυνάμεις μας, αλλά δίδοντες αυτά εις το καθημερινόν μας καθήκον, όταν ούτω πως η ζωή ημών είναι μία άσκησις καθημερινή, τότε αυτή η άσκησις και η μελέτη προλειαίνουν το έδαφος της ψυχής, ώστε να καθίσταται ικανή να αναβαίνη προς τα άνω.

Διά να προσεύχεσαι, πρέπει να έχης εν στοιχείον, το οποίον είναι ανάγκη να το καλλιεργής. Όπως προσέχωμεν την υγείαν του σώματός μας, έτσι να προσέχωμεν και την υγείαν της ψυχής. Είναι ανάγκη να είμεθα χαρούμενοι. Όταν συνηθίζωμεν να προσευχώμεθα, μας χαρίζεται η χαρά του Χριστού και περισσότερον ακόμη. Αν προσευχόμενος θλίβεσαι, αν βαρυθυμής, κάτι μέσα σου δεν πηγαίνει καλά. Να το κυττάξης, να δώσης προσοχήν, διότι ο χαρακτήρ του ανθρώπου επιδρά πολύ.

Ίδετε τί ωραία που λέγεται περί του αγίου Σάββα του Βατοπαιδινού, όστις υπέστη τα πάνδεινα. ότι ούτος «ην την έντευξιν ιλαρώτατος και την όψιν ήδιστος και χαριέστατος». Εις τας συναναστροφάς του το χαμόγελόν του ήτο φαιδρότατον, γλυκύτατον το πρόσωπόν του και ολόκληρος πλήρης χάριτος. Πόσον μάλλον ήτο εις την αναστροφήν του με τον Θεόν, εις την προσευχήν του ως ήλιος φωτεινός!

Ένας άλλος δε ασκητικός Πατήρ, ο όσιος Νείλος, σημειώνει πολύ όμορφα: «Προσευχή εστι χαράς και ευχαριστίας πρόβλημα»18. Θέλεις να γνωρίσης, εάν η προσευχή σου είναι αληθινή και ταπεινή; Παρατήρησε. προβάλλει η αγαλλίασις, αναδίδεται ευχαριστία εκ καρδίας; Και «όταν παριστάμενος εις προσευχήν, υπέρ πάσαν άλλην χαράν γενήση, τότε αληθώς εύρηκας προσευχήν»19.

Η προσευχή, επομένως, είναι χαροποιός. Οπωσδήποτε όμως θα έχωμεν και τον αγώνα μας κατά της αμαρτίας, κατά των παθών. Ούτε αυτό να μας καταθλίβη, αφού παρεδώσαμεν εις τον Ιησούν Χριστόν την ζωήν μας. Όμως ο άγων είναι

αναγκαίος, διά να ευλογήται η ζωή μας. Αν θέλωμεν να το επιτύχωμεν, να μη κρατώμεν εντός ημών καμμίαν πικρίαν εναντίον ετέρου, να μη αναμειγνυώμεθα εις την ζωήν κανενός ανθρώπου, να μη εξαναγκάζωμεν κανένα, να μη πληγώνωμεν, να μη τον στενοχωρώμεν, ούτε να στενοχωρούμεθα από τον άλλον. Να είναι αι κοινωνικαί σχέσεις μας φυσικαί και απλαί. Να νιώθωμεν ότι οι άλλοι, πάντες και εγώ, είμεθα εν και το αυτό, θεωρούντες «ένα εαυτόν μετά πάντων»20, χωρίς, βεβαίως, να αλλοιούμεθα εις το φρόνημα ή να εκτρεπώμεθα εις την ζωήν μας και τας αναστροφάς. Τότε η προσευχή είναι εύκολος. Αρκεί να αφήσωμεν τον Θεόν να εργάζεται μέσα μας, όπως ο χωρικός που σπέρνει και περιμένει την βροχούλα του Θεού.

Ημείς θα ενεργώμεν το ιδικόν μας αγώνισμα, θα μνημονεύωμεν το όνομα του Ιησού, άλλοι με το στόμα, άλλοι με τον νουν, άλλοι με τον νουν εις την καρδίαν, άλλοι όπως τους δίδει η θεία Χάρις, όταν τους επισκέπτεται, οπότε αστράπτει το πνεύμα τους και κραυγάζοντας συναντάει τον Θεόν.

Ασφαλώς αξίζει να δίδωμεν χρόνον πολύν, όσον δυνάμεθα, ώστε να εφαρμόζωμεν το πατερικόν λόγιον «ανάγκασον εαυτόν ευχάς πολλάς ποιήσαι»21, αφήνοντας τα πάντα εις τον Κύριον. Αλλ’ έστω και μίαν ευχήν αν είπωμεν, και τούτο έχει αξίαν μεγάλην. Όπως λέγει ο άγιος Ισαάκ «πάσα ευχή, ην προσφέρεις εν τη νυκτί, πασών των της ημέρας πράξεων έστω εν οφθαλμοίς σου τιμιωτέρα»22. Και γίνεται ακόμη αποδοτικωτέρα, εάν την προσφέρωμεν κατά τας νυκτερινάς ώρας.

Άφησε τα πάντα εις τον Θεόν, μας λέγει ο ίδιος εις κάθε ένα. Κάνε το έργον σου και ο νους σου εις την ευχήν! Και διάλεξε καλόν οδηγόν, χειραγωγόν εις Χριστόν.

Πρέπει όμως να υπογραμμίσωμεν, ότι εις το θέμα της πνευματικής ζωής τα πάντα ενεργεί η Χάρις του Θεού, και, επομένως, ημπορούμεν να είμεθα ήσυχοι.

Το όνομα του Ιησού, η νοερά προσευχή είναι, λέγουν οι άγιοι Πατέρες, μυροδοχείον. Το ανοίγεις, το γέρνεις και χύνεται το μύρον, πληρούται ευοσμίας ο τόπος. Βοάς το «Κύριε Ιησού Χριστέ» και αναδίδεται η ευωδία του Αγίου Πνεύματος, λαμβάνεις «αρραβώνα Θείου Πνεύματος». Διότι «το άγιον Πνεύμα συμπάσχον ημίν επιφοιτά» και «προτρέπεται εις έρωτα πνευματικής προσευχής»23. Και, μάλιστα, προσεύχεται και αυτό, αντί δι’ ημάς που ξεχνούμεθα και αναλαμβάνει τα υστερήματά μας, τας ακαθαρσίας ημών, την πτωχείαν της υπάρξεώς μας. Διότι είμεθα έκαστος ναός του Θεού και όταν προσευχώμεθα γινόμεθα ιερουργοί του μεγάλου μυστηρίου. Δι’ αυτό λέγει πολύ-πολύ όμορφα ένας Πατήρ της Εκκλησίας: «Πάρε ένα θυμιατό να θυμιάσης, διότι ο Χριστός είναι εδώ εις την καρδίαν σου, από την οποίαν ανατέλλει το “Κύριε Ιησού Χριστέ”». Και πάλιν αλλαχού λέγει. «όταν ακούωμεν κανένα θυμιατό να κτυπάη, ας ενθυμούμεθα

ότι ναός είμεθα ημείς, και ας νιώθωμεν νοερώς ότι θυμιάζομεν τον Χριστόν, που είναι μέσα εις ημάς, και, έτσι, να προσκυνώμεν ταύτην την σκηνήν του Αγίου Πνεύματος»24.

Σκεφθήτε, μέσα μας είναι η βασιλεία του Θεού, η κατοικία Του, όπου «τον ασώματον εν σώματι περιορίζομεν», δι' ο και μέσα μας επιτελείται μία «των επουρανίων προσκύνησις»25. Μαζί Του είναι και όλοι οι ομογάλακτοί μας Άγιοι, που εθήλασαν από τον μαστόν του Αγίου Πνεύματος. Είναι ιδικοί μας αδελφοί και φίλοι, που μας περιμένουν, μας αγαπούν και μας καθιστούν μακαρίους, όπως λέγει ο Προφήτης Ησαΐας. «μακάριος ος έχει οικείους εν Ιερουσαλήμ»26, εις τον ουρανόν. Ενθυμείσθαι αυτό που έλεγεν ο Χριστός; «Εισί τινες των ώδε εστηκότων, οίτινες ου μη γεύσωνται θανάτου, έως αν ίδωσι την βασιλείαν του Θεού ελληλυθυίαν εν δυνάμει»27. Αυτό εφαρμόζεται και εις ημάς. Το Πνεύμα μας αξιώνει, όταν προσευχώμεθα, να κατανοώμεν τον Θεόν και να ζώμεν τα μυστήρια αυτά. Και φθάνουν οι Άγιοι να γνωρίζουν τον Χριστόν, Αυτόν διά τον οποίον λέγουν, ότι κανείς δεν Τον βλέπει και κανείς δεν Τον ηξεύρει. Και όμως! Διά της προσευχής κατανοούμεν «το απερινόητον και το υπερφαές περιεχόμενον του Θεού μας», αφού η του Πνεύματος Χάρις πάσης πηγής αναβλύζει, δι' ης και το άρρητον κάλλος του Θεού μας διδάσκει.

Και αν ημείς δεν φθάσωμεν εκεί, πάλιν θα μας φέρη η ευχή ευλογίας, παρηγορίαν, ευχαρίστησιν, συγχώρησιν, σωτηρίαν, «εκάστω ως συμφέρει».

* * *

Τέλος, ας ίδωμεν και πώς βιούται εν Αγίω Όρει η προσευχή.

Λέγει ένας ασκητής αγιορείτης (δεν λέγω το όνομά του, διότι ζη): «Αχ! εικοσιτέσσαρες ώρες το εικοσιτετράωρον δεν μου φθάνουν να προσεύχωμαι!» Νιώθετε, τί προσευχή κάνει αυτός ο άνθρωπος; Αντιλαμβάνεσθε πόσον έχει ηδύτητα, εφ' όσον τα μάτια του και η καρδιά του νοερώς στρέφονται ολονέν προς τον Θεόν; Όποιος δοκιμάση την γλυκύτητα του Θεού, έτσι θα λέγη και αυτός.

Ναι, προσεύχονται εις το Άγιον Όρος, μέσα εις τα Μοναστήρια και έξω από τα Μοναστήρια. Μορφαί μεγάλαι ανεδείχθησαν τα τελευταία χρόνια, όπως ο Δανιήλ ο Κατουνακιώτης, ο Καλλίνικος ο Ησυχαστής και τόσοι άλλοι.

Ένας ιδικός μας μοναχός, που εκοιμήθη εδώ και ολίγα χρόνια, ο γέρο-Αρσένιος, ο ευλογημένος, ούτε να κοιμηθή δεν ήθελε, αλλά εκρέματο από κάτι σχοινιά — κρεμαστήρας — και προσηύχετο ακουμβών εις εν ξύλον διά να προσεύχεται, όπως και πάμπολλοι μοναχοί έπραττον. Όταν προσηύχετο και έκαμε μετανοίας, κτυπούσε το κεφάλι του εις το πάτωμα. Έλεγεν: «Είμαι αμαρτωλός και δεν θ'

ακούη την προσευχήν μου ο Θεός. ν’ ακούη τουλάχιστον τα κτυπήματα της κεφαλής μου. Η αμαρτία μου είναι τόση, που δεν βγαίνει η ευχή από το λαρύγγι μου». Και είχε μίαν χαράν! Συνεχώς προσηύχετο. Να εβλέπατε το πρόσωπόν του. Αν εβλέπατε πώς εκοιμήθη, θα ελέγατε: «Αλήθεια, μακάριος ο θάνατος ενός οσίου».

Ένας άλλος μοναχός, προσευχόμενος μίαν νύκτα, μέσα εις την ακολουθίαν, ο νους του ξέφυγε και επέταξεν επάνω εις την θάλασσαν, επήγεν εις τα βουνά και εις τα λαγκάδια, αγνάντεψε τα δένδρα, τα λουλούδια, τα ψάρια της θαλάσσης, τα βουνά, τα νησιά, επεσκόπευσε την γην και τον ουρανόν, και είδε και ήκουσεν, ότι όλα δοξολογούν τον Θεόν. Από την ημέραν εκείνην δεν ημπορούσε να σταθή καθόλου. και από τους οξυδρόμους οφθαλμούς του δεν εσταμάτησαν τα δάκρυα. είδε και έλεγεν ότι η άψυχος κτίσις εκχέει τα δάκρυά της με την δοξολογίαν «και εγώ, που έχω ψυχήν, είμαι μέσα εις την αμαρτίαν».

Εις το Άγιον Όρος δεν έλειψαν ποτέ οι ησυχαστικοί και νηπτικοί μοναχοί, αδιακόπως έως σήμερα. Ας μνημονεύσωμεν εδώ και τον άγιον Σιλουανόν, που η ζωή του ήτο διαρκής και αστείρευτος προσευχή.

Τα τελευταία χρόνια ένας άλλος ασκητής, ο Γερο-Ιωσήφ ο Σπηλαιώτης, αφιέρωσε την ζωήν του εις την ευχήν, την οποίαν ερρόφησε βαθειά, την έκανε ισχύν αυτού και την έζησε με εν βίωμα γλυκείας εντρυφήσεως του Παραδείσου. Πολλοί και τώρα είναι πνευματικά του έγγονα.

Από το Όρος μετεδόθη πανταχού η νοερά προσευχή. Απ’ εδώ διέδωσεν ο αγιορείτης Παΐσιος Βελιτσκόφσκι την ευχήν εις τους Σλαύους. Ωσαύτως ο π. Σωφρόνιος, αγιορείτης και αυτός, εις την Ευρώπην.

Επέδρασεν ο Άθως και εις τον Άγιον Αθανάσιον των Μετεώρων, εις τον Ά-γιον Διονύσιον Ολύμπου, που ενέπνευσαν πολλούς άλλους. Δεν αριθμούνται. Συμεών Μονοχίτων, Ιάκωβος ο Γέρων, άγιος Θεωνάς, Κολυβάδες... Η ευχή έτρεξεν εις όλον τον κόσμον. Έτσι εις την Ρωσίαν έχομεν Άγια Όρη! Και εις την Σερβίαν έχομεν Άγια Όρη! Όπου και αν πάη κανείς. Σήμερον έχομεν και εις την Ευρώπην Μοναστήρια από αγιορείτας, οι οποίοι τί άλλο κάνουν, από το να διαδίδουν την νοεράν προσευχήν όσον δύνανται.

* * *

Τί θα ήτο, αγαπητοί μου, η ζωή μας χωρίς την προσευχήν αυτήν;

Και τί είναι ολόκληρος ο κόσμος χωρίς την ευχήν;

Μία καρδιά που δεν έχει την προσευχήν αυτήν, μου φαίνεται, ότι ομοιάζει με μίαν νάυλον σακκούλα, που βάζεις τώρα κάτι μέσα, αλλά που θα σχισθή γρήγορα και θα την πετάξης.

Εκείνο που νοηματίζει την ζωήν όλην και την ύπαρξίν μας, διότι δίδει τον Θεόν, είναι η προσευχή μας.

Λέγουν, ότι θα έλθη η συντέλεια της ζωής, όταν σταματήσουν να προσεύχωνται οι άνθρωποι. Αλλά είναι δυνατόν να σταματήσουν ποτέ να προσεύχωνται; Όχι, διότι πάντοτε θα υπάρχουν οι αγαπώντες τον Κύριον. Και όσον τοιαύται ψυχαί υπάρχουν, δεν θα χαθή ο κόσμος. Η προσευχή η αδιάλειπτος τον ποτίζει μυστικά.

Αντιθέτως κάποτε θα ανακαινισθή ο κόσμος και, όπως έως τώρα συνώδινε και συνωδίνει μετά του ανθρώπου διά την φθοράν της φύσεως, τότε που θα γίνη καινή γη και καινοί ουρανοί, θα συναγάλλεται επί τη αιωνίω ευφροσύνη και δόξη του ανθρωπίνου γένους μέσα εις την θεϊκήν φωτοχυσίαν.

* Ομιλία που εκφωνήθηκε στην αίθουσα της Ι. Μητροπόλεως Δράμας στις 24-4-1983